

INTELLEKTUAL MÚLK OBYEKTLERIN
PUQARALÍQ-HUQÍQÍY QORĞAWDA
XALÍQARALÍQ STANDARTLAR HÁM MILLIY
NÍZAMSHÍLÍQTÍN SÁYKESLIGI

Sarsenbaeva Ellada Teñelbayevna

Qaraqalpaq mámlekетlik universiteti Yuridika fakulteti studenti

СООТВЕТСТВИЕ МЕЖДУНАРОДНЫМ
СТАНДАРТАМ И НАЦИОНАЛЬНОМУ
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ В ОБЛАСТИ
ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ
ОБЪЕКТОВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ
СОБСТВЕННОСТИ

Сарсенбаева Эллада Тенгелбаевна

Студент Юридического факультета Каракалпакского
государственного университета

COMPLIANCE WITH INTERNATIONAL
STANDARDS AND NATIONAL LEGISLATION IN
THE FIELD OF CIVIL LEGAL PROTECTION OF
INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS

Sarsenbayeva Ellada Tengelbayevna

Student of the Faculty of Law, Karakalpak State University

Annotaciya. Maqalada intellektual múlk obyektlerin puqaralıq-huqiqıy qorǵaw boyinsha Ózbekstan milliy nizamshılığı hám xalıqaralıq standartlar ortasındağı sáykeslik jaǵdayları úyrenilgen. Izlertlew sheńberinde Bern konvensiyası, TRIPS kelisimı hám WIPO shártnamaları siyaqli xalıqaralıq hújjetler talaplari Ózbekstan puqaralıq nizamshılığında qánshelli dárejede sáwlelengenligi analizlenedi.

Tayanish sózler: intellektual múlk, xalıqaralıq huqıq, milliy nizamshılıq, brendti qorǵaw, sawda belgisi, TRIPS kelisimı, licenziyalaw, huqıqıy normalar, insan huqıqları, innovaciyalardı qorǵaw.

Аннотация. В статье рассматривается соответствие между национальным законодательством Узбекистана и международными стандартами в области гражданско-правовой защиты объектов интеллектуальной собственности. В рамках исследования анализируется степень отражения требований международных документов, таких как Бернская конвенция, соглашение TRIPS и соглашения WIPO, в гражданском законодательстве Узбекистана.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, международное право, защита бренда, товарный знак, соглашение TRIPS, лицензирование, правовые нормы, защита инноваций.

Abstract. The article examines the compliance of Uzbekistan's national legislation with international standards in the field of civil law protection of intellectual property objects. Within the framework of the study, the degree to which the requirements of international documents such as the Bern Convention, the TRIPS Agreement, and the WIPO Agreement are reflected in the civil legislation of Uzbekistan is analyzed.

Keywords: intellectual property, international law, brand protection, trademark, TRIPS agreement, licensing, legal norms, human rights, innovation protection.

sarsenbaevaelon3@gmail.com

KIRISIW. Intellektuallıq mülk huqıqları zamanagóy dáwirde hár bir mámlekettiń ilimiytexnologiyalıq hám mádeniy rawajlanıwı, ekonomikalıq mápleri jáne xalıqaralıq sawda baylanışlarındań orın belgiletyuǵın áhmiyetli faktorga aylanǵan. Atap aytqanda, avtorlıq huqıq, patentler, sawda (tovar) belgileri siyaqlı intellektuallıq mülk obyektlerin huqıqıy qorǵaw arqalı innovaciyalardı xoshametlew hám ádıl báseki ortalığın támıyinlewge erisiledi. Jähán Sawda Shólkemi (JSSh) sheńberindegi Sawdaǵa baylanıslı intellektual mülk huqıqları boyınsha Kelisim - TRIPS xalıqaralıq sawda sistemasında intellektual mülkti qorǵawdiń minimal standartların belgileydi. Sol sebepli, JSShǵa aǵza bolǵan yamasa aǵza bolıwdı rejelestirip atırǵan hár bir mámlekет óziniń milliy nızamshılıǵıń usı xalıqaralıq standartlarga muwapiqlastırıwı zárür [1].

ÁDEBIYATLAR ANALIZI HÁM METODOLOGIYA. Intellektuallıq mülk tarawında Ózbekstan Respublikasınıń huqıqıy bazası bir neshe normativlik-huqıqıy hújjetlerden qáliplesken. Tiykarǵı hújjet Ózbekstan Respublikası Puqaralıq kodeksi bolıp, onda intellektual xızmet nátiyjelerine bolǵan huqıqlar ulıwma mülk huqıqları sistemasında belgilengen. Sonday-aq, 2006-jılı qabil etilgen «Avtorlıq huqıq hám túrles huqıqlar haqqında»ǵı Nızam mámlekette avtorlıq huqıqlardı qorǵawdiń tiykarǵı huqıqıy tiykarın jarattı [3]. Jähán intellektuallıq mülk shólkemi (WIPO) sheńberindegi kelisimlerge qosılıw da milliy nızamshılıqtı xalıqaralıq normalarǵa muwapiqlastırıw imkaniyatın berdi. Atap aytqanda, Ózbekstan 2019-jılı WIPOniń internet dáwiri ushin zárür shártnamaları - Avtorlıq huqıq boyınsha WIPO shártnaması (WCT) hám Atqarıwlar hám fonogrammalar boyınsha WIPO shártnamasına qosılıp, sanlı ortalıqta avtorlıq hám túrles huqıqlardı qorǵaw boyınsha xalıqaralıq standartlardı qabil etti [4].

Ilimiy dereklerde hám shet el ádebiyatlarında Ózbekstan intellektual mülk nızamshılıǵınıń xalıqaralıq standartlarga muwapiqlıǵı mäseleni keńnen sáwlelendirilmekte. Sonıń ishinde, ayırmızertlewlerde Ózbekstannıń TRIPS kelisiminiń talaplarına muwapiqlıǵı tolıq talqilanıp, milliy nızamshılıqtaǵı sáykes hám sáykes emes tárepler aniqlanǵan jáne olardı sheshiw boyınsha usınıslar

berilgen [2]. Xalıqaralıq dárejedegi salıstırmalı analizlewde bolsa Ózbekstannıń intellektuallıq mülk huqıqı tarawı AQSh hám Evropa Awqamı nızamshılıǵı menen salıstırılıp, olardıń uqsas hám ayırmashılıq tárepleri kórsetilgen [8].

Metodologiya. Maqala tayarlawda huqıqısalıstırmalı analizlew, salıstırmalı jantasiw, ulıwma talqılaw metodi hám huqıqıy ekspertiza usılların paydalانıldı. Xalıqaralıq konvenciýalar (Bern, TRIPS, WIPO hám b.) hám Ózbekstan Respublikası milliy nızam hújjetleriniń tiyisli normaları tekstmánisi jaǵınan salıstırılıp shıǵıldı. Sonday-aq, tema boyınsha ilimiý maqalalar, sholiwlar hám analitikalıq materiallar úyrenilip, olardańı ilimiý juwmaqlar sin kózqarastan talqılandı.

NÁTIYJELER

Xalıqaralıq hám milliy normalar sáykesligi. Ózbekstan intellektual mülk nızamshılıǵıń talqılaw sonıń kórsetedi, tiykarǵı xalıqaralıq standartlar milliy huqıq sistemasında sáwlelengen hám ulıwma alganda, olar arasında belgili bir úylesimlilik bar. Bárinen burın, intellektuallıq mülk obyektlerin qorǵaw sheńberi xalıqaralıq talaplarǵa sáykes túrde keń qamtıp alıngan: TRIPS kelisiminde názerde tutılǵan avtorlıq huqıq, sawda belgileri, geografiyalıq kórsetkishler, sanaat úlgileri, patentler, integraciyalanǵan mikrosxema topologiyaları hám kommerciyalıq sirlar siyaqlı huqıqlar Ózbekstan Puqaralıq kodeksi hám arnawlı nızamlarda huqıqıy qorǵaw astına alıngan [2]. Milliy nızamshılıqta sırt el puqaraları hám yuridikalıq shaxslardıń intellektuallıq mülk obyektlerine bolǵan huqıqları jergilikli subyektlerdiki menen birdey dárejede qorǵalıwi hám qorǵaw avtomatik tárizde, yaǵníy obyekt jaratılıwi menen júzege keliwi siyaqlı xalıqaralıq principler tolıq kepillengen [3].

Máselen, Ózbekstan Bern konvenciýasına qosılǵan waqittan baslap (2005 j.) sırt el avtorlarının shıǵarmaları hesh qanday dizimnen ótiw talaplarısız nızam qorǵawına iye boldı. Sonday-aq, intellektuallıq mülk subyektleriniń huqıqların buzǵanı ushin puqaralıq-huqıqıy juwapkershilik mexanizmleri (ziyandi qaplaw, toqtatıp turıw talabı, kompensaciya óndiriw hám t.b.) engizilgen bolıp, bul da TRIPS hám basqa da xalıqaralıq kelisimlerdiń talaplarına muwapiq esaplanadı.

Avtorlıq huqıqıń qorǵaw müddetiniń 70 jılga sozliwi Evropa Awqamı mámlekетleri hám

AQShtagi ámeliyatqa únles bolip, milliy hám sırt el avtorlarınıń huqıqların birdey uzaq müddet qorǵaw imkaniyatın berdi. Tap sol siyaqli, tovar belgileri (sawda markaları) n qorǵaw müddeti de xalıqaralıq normalardan kem bolmaǵan dárejede belgilengen (Ózbekstanda 10 jıl hám keyin ala sozdırılıwı mungkinń, bul bolsa TRIPS talap etken 7 jıllıq minimumnan joqarı) [2].

Qarama-qarsılıqlar hám ayırmashılıqlar. Avtorlıq huqıqlardı qorǵaw boyınsha morallıq huqıqlar kózqarasınan da salıstırmalı ayırmashılıqlar itibarǵa ılayıq: Evropa mámleketlerinde hám Ózbekstanda avtordıń atın belgilew hám shıgarmanıń pútinligin saqlaw huqıqları (morallıq huqıqlar) ulıwma tán alıngan hám müddetsiz qorǵalsa, AQShtı bul huqıqlar sheklengen (tek vizual shıgarmalar ushın tolıq tán alıngan). Bunday ayırmashılıqlar xalıq aralıq konvenciyalardaǵı sóykes kelmeytuǵın halatlardan kelip shıǵadı - máselen, AQSh Bernge qosılǵan bolsa da, Bern 6-bis statyasın (ádep-ikramlılıq huqıqlar) tolıq májbúriy dep tán almaǵan.

Eí itibarǵa ılayıqlı qarama-qarsılıqlardan biri - intellektuallıq mülk huqıqların qorǵaw mexanizmleri, ásirese olardı puqaralıq hám jinayı tártipte májbúriy orınlaw tarawında bolip esaplanadı. TRIPS kelisimine aǵza mámleketler ushın intellektuallıq mülk huqıqların nátiyjeli qorǵaw ilajların, sonıń ishinde, sud tártibinde huqıqbuzarlıqtı jedel toqtatıw, jetkerilgen ziyandi qaplaw, zárur jaǵdaylarda nızamsız dáramatti tartıp alıw yamasa joq etiw, qastan islengen huqıqbuzarlıqlar ushın jinayıj jazalar belgilew usınıs etiledi [2].

Milliy nızamshılıqtaǵı boşılıqlar. Analizlew procesinde aniqlanǵan mashqalalardan biri - bajıxana shegaralarında intellektuallıq mülkti qorǵaw mexanizmlerindegi boşlıq bolip esaplanadı. TRIPSke muwapiq, aǵza mámleketler bajıxana uyımlarına kontrafakt tovarlardı toqtatıp alıw hám konfiskaciyalaw boyınsha jeterli wákıllıkkler beriwi lazım (hátteki, huqıq iyesiniń arzasısız, erkin túrde ilajlar kóre alıwı, yaǵníy *ex officio* háreket etiwi). Ózbekstanda bolsa jaqında bajıxana uyımlarına huqıq iyesiniń mürájatısız huqıqbuzarlıqtı aniqlaǵanda da toqtatıw imkaniyatın beriwhı ózgerisler kirgizilgen bolsa da, ele tolıq *ex officio* wákıllıkkleri ámelde támiyinlenbegen hám bul boyınsha qosımsha ilaj kerek ekenligi bildirilgen [5]. Bunnan tısqarı, sanlı ortalıqta avtorlıq huqıqların ámelge asırıw baǵdarında milliy nızamshılıqtı

jańalap barıw talap etiledi. Internet hám sanlı texnologiyalardıń rawajlanıwı avtorlıq huqıqınıń jańa qırların keltirip shıǵarmaqta: onlayn qaraqshılıq, sanlı huqıqlardı basqarıw (DRM), web-platformalarda kontent tarqatıw siyaqli máselelerde huqıqı tártipke salıw turaqlı jetilistiriwdi talap etedi [3].

TALQÍLAW. Joqarıdaǵı nátiyjeler analizi sonı kórsetedi, Ózbekstan intellektuallıq mülk nızamshılığı ulıwma alganda xalıqaralıq standartlarǵa muwapiq tárizde qáliplestirilgen hám sońǵı jillarda jáne de úylesip barmaqta. Sonıń menen birge, ayırm baǵdarlarda ele jetilistiriliwi zárur bolǵan máseleler bar. Atap aytqanda, xalıqaralıq ámeliyat penen salıstırganda aniqlanǵan ayırmashılıqlar hám milliy sistemadaǵı mashqalalar jáne olardı saplastırıw boyınsha usınıslar tómendegishe ulıwmalastırıladı:

Intellektuallıq mülk huqıqların huqıqı qorǵaw infrastrukturاسın rawajlandırıw: Milliy dárejede nızamshılıqtı xalıqaralıq standartlarǵa beyimlestırıw menen birge, bul nızamlardıń nátiyjeli orınlaniwin támiyinlew de áhmiyetli másele. Xalıqaralıq tájiriybede intellektuallıq mülk kelispewshiliklerin kórip shıǵıwǵa qánigelesken sudlar yamasa sudyalardiń bar ekenligi, huqıq qorǵaw uyımlarında arnawlı bólümleiderdiń jumısı jaqsı nátiyje berip atrǵanı baqlanbaqta. Ózbekstanda 2023-jılı Joqarǵı sud Plenumı tárepinen intellektuallıq mülkke baylanıshı islerdi kórip shıǵıw boyınsha qarar qabil etilgenligi (sud ámeliyatı ushın túsındırıwler) bul tarawda birden-birlikti támiyinlewge xızmet etedi [10].

Keleshekte intellektuallıq mülk isleri boyınsha sudyalardı jáne de qánigelestırıw, olardıń mamanlıǵın arttırıw, itimal, ayırm islerdi ekonomikalıq sudlar yurisdikciyasına ótkeriw (eger házır puqaralıq sudları kórse) yamasa kerisinshe, avtorlıq huqıqi isleri boyınsha óz aldına sudlaw quramın qáliplestırıw máselesin kórip shıǵıw mungkinń. Bunnan tısqarı, bajıxana uyımlarına kontrafakt ónimlerdi mámleket shegaralarında toqtatıw hám konfiskaciyalaw boyınsha keńirek *ex officio* wákıllıkklerin beriwi de áhmiyetli usınıslardan biri bolip esaplanadı (bul xalıqaralıq tájiriybede keńnen qollanıladı hám TRIPStıń 51-statyası sheńberinde qollap-quwatlanadı).

JUWMAQ. Juwmaqlap aytqanda, Ózbekstan Respublikasınıń intellektuallıq mülk obyektlerin puqaralıq-huqıqı qorǵaw sisteması sońǵı jillarda

jedel rawajlanıp, tiykarǵı xalıqaralıq standartlar hám minnetlemelerge muwapiqlasıp barmaqta. Milliy nızamshılıqqa Bern konvenciyası, Parij konvenciyası hám TRIPS kelisiminiń talapların implementaciyalaw boyınsha áhmiyetli qádemler qoyıldı: avtorlıq huqıq hám túrles huqıqlar haqqındaǵı nızamshılıq xalıqaralıq normalarǵa muwapiq jańalandı.

Biraq, izleniwler sonı kórsetedi, milliy huqıqtı qollanıw ámeliyatın xalıqaralıq eń jaqsı tájiriybege jaqınlastırıw ushın ele sheshimin kútip atırǵan máseleler bar. Xalıqaralıq ámeliyat penen salıstırmalı tallaw nátiyjesinde intellektuallıq múlk huqıqların qorǵawda ayırmashılıqlar (máselen, «fair use» principi sıyaqlı túsinklerdiń joq ekenligi, provayderlerdiń juwapkershiligi máselelerindegi bosılıqlar, geografiyalıq kórsetkishlerdiń tolıq tátipke salınbaǵanı) aniqlandı. Maqalada keltirilgen usınıslar - geografiyalıq kórsetkishler haqqında nızam qabil etiw, Roma konvenciyasın ratifikasiyalaw, sanlı tarawda huqıqı normalardı kúsheytiw, sud-huqıq ámeliyatın rawajlandırıw hám basqalar - ámelge asırılsa, Ózbekstan intellektuallıq múlkti qorǵaw sistemasi jáne de úylesimli hám nátiyjeli bolıwına xızmet etedi. Bul bolsa, óz gezeginde, mámlekettiń innovaciyalıq hám dóretiwhilik potencialın júzege shıgariwǵa járdemlesedi jáne xalıqaralıq ekonomikalıq birge islesiwiÓzbekstanniń abırayın arttıradı.

PAYDALANÍLĞAN ÁDEBIYATLAR

Internet materialları (maqaladaǵı siltemeler):

1. Yuldashov A. "Intellectual Property Policy in the Process of Accession to the WTO: TRIPS Agreement and National Legislation of Uzbekistan" <https://uzbekistanlawblog.com/intellectual-property-policy-in-the-process-of-accession-to-the->

[world-trade-organization-trips-agreement-and-national-legislation-of-uzbekistan](#)

2. WBML ilimiý jurnalı – Comparative analysis of the TRIPS Agreement and Uzbekistan's IP legislation:

<https://scholarexpress.net/index.php/wbml/article/view/4501>

3. *Copyright Law in Uzbekistan: Legal Framework and Application* <https://www.mondaq.com/copyright/1404528/copyright-law-in-uzbekistan-legal-framework-and-application>

4. Kun.uz jańalıqları – *Uzbekistan becomes a party to WIPO Internet Treaties*: <https://kun.uz/en/news/2019/07/17/uzbekistan-becomes-a-party-to-wipo-internet-treaties#:~:text=Image>

5. USTR Special 301 Report 2023 (trade.gov) – *Uzbekistan - Protecting Intellectual Property*: <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan-protecting-intellectual-property>

6. Daryo.uz – *O'zbekiston OAV mahsulotlaridan noqonuniy foydalanishga qarshi kurash olib boradi*: <https://daryo.uz/ru/2024/03/26/uzbekistan-prisoedinitsa-k-mezdunarodnoj-konvencii-ob-ohrane-prav-ispolnitelej>

7. Embassy of the Republic of Uzbekistan in the Republic of Turkey – <https://uzembassy.org.tr/news/3536?language=en#:~:text=Also%2C%20one%20of%20the%20things.from%2050%20to%207%20years>

8. Jumakulov M.J., A Comparative Study of Intellectual Property Law: Uzbekistan, Europe, and the US: <https://periodica.org/index.php/journal/article/view/936>

9. WPPT Notification No. 97. WIPO Performances and Phonograms Treaty. https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/notifications/details/treaty_wppt_97

10. Legal Protection of Intellectual Property. Part 1. <https://azizovpartners.uz/en/memos/legal-protection-of-intellectual-property-part-1/>

